

УДК 061.2:504

Світлана Люленко, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри біології та методики її навчання
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

ГРОМАДСЬКІ ПРИРОДООХОРОННІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА НАПРЯМИ ЇХ ЕКОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті висвітлено сутність роботи громадських природоохоронних організацій, що беруть участь в охороні навколишнього природного середовища та охарактеризовано їх екологічну діяльність. Визначено основні напрями діяльності та основні завдання, що постають перед громадськими природоохоронними організаціями. Описано взаємодію між різними міжнародними організаціями, що займаються охороною, моніторингом і дослідженням навколишнього середовища. Охарактеризовано основні природоохоронні організації, що відіграють активну роль в екологічній освіті та вихованні населення.

Ключові слова: громадські природоохоронні організації, міжнародні громадські організації, екологічна діяльність, природне середовище, екологічна освіта.

Лит. 6.

Светлана Люленко, кандидат педагогических наук,
доцент кафедры биологии и методики ее обучения
Уманского государственного педагогического университета имени Павла Тычины

ОБЩЕСТВЕННЫЕ ПРИРОДООХРАННЫЕ ОРГАНИЗАЦИИ И НАПРАВЛЕНИЯ ИХ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье освещена сущность работы общественных природоохранных организаций, участвующих в охране окружающей природной среды и охарактеризована их экологическая деятельность. Определены основные направления деятельности и основные задачи, стоящие перед общественными природоохранными организациями. Описано взаимодействие между различными международными организациями, занимающимися охраной, мониторингом и исследованием окружающей среды. Охарактеризованы основные природоохранные организации, играющие активную роль в экологическом образовании и воспитании населения.

Ключевые слова: общественные природоохранные организации, международные общественные организации, экологическая деятельность, природная среда, экологическое образование.

Svitlana Lyulenko, Ph.D. (Pedagogy) Associate Professor of the Biology and Methods of Teaching Department
Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University

THE PUBLIC ENVIRONMENTAL PROTECTION ORGANIZATIONS AND THEIR ECOLOGICAL ACTIVITIES

The article highlights the essence of the work of public environmental organizations that are involved into the protection of the environment and are characterized by their environmental activities. The article deals with the basic directions of activity and the main tasks that facing the public environmental organizations. The author describes the interaction between the various international organizations dealing with the protection, monitoring and research of the environment. The article characterizes the major environmental organizations that play an active role in the environmental education of population.

Keywords: the public environmental organizations, the international non-governmental organizations, the environmental activities, a natural environment, an environmental education.

Постановка проблеми. В багатьох країнах природоохоронні організації постають як одні з головних структурних елементів громадського суспільства. Природоохоронні організації, незалежно від сфери їхньої діяльності, у тому числі й екологічні, покликані представляти інтереси груп громадськості і сприяти розвитку державної політики та удосконалення системи державного управління, забезпечувати громадський моніторинг такого управління, служити гарантом

демократії, ініціювати процеси участі громадськості у прийнятті рішень.

Громадські природоохоронні організації володіють інформацією про реальний стан довкілля, можуть суттєво впливати на свідомість населення, створюючи умови для кращої реалізації державної політики. Вони створюються для забезпечення контролю за станом довкілля, а також для запобігання погіршення стану навколишнього природного середовища.

Метою статті є визначення ролі громадських

природоохоронних організацій та їх екологічної діяльності, з'ясування їх завдань в охороні навколишнього середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Багато науковців досліджують роль громадських організацій у природоохоронній сфері. Наприклад, громадський вплив на екологічну політику вивчали Г. Гошовська, Г. Мороз, О. Лук'яшина; питаннями забезпечення охорони навколишнього природного середовища – В. Андрейцев, С. Дорогунцов, А. Запольський, П. Товажнянський, В. Шевчук та ін.[1].

Виклад основного матеріалу. У Законі України “Про об'єднання громадян” зазначено, що громадською організацією є об'єднання громадян для задоволення та захисту своїх законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів [3].

Природоохоронні організації формуються активними членами суспільства і відіграють ключову роль у впровадженні принципів участі громадськості у прийнятті рішень. Робота екологічних природоохоронних організацій спрямована на розширення природоохоронної діяльності в суспільстві, на усвідомлення і активне вирішення громадськістю проблем довкілля.

Найбільша кількість природоохоронних організацій працюють за такими напрямками, як екологічна освіта та виховання, експертна діяльність, контроль за станом природних ресурсів, інформування та природоохоронна пропаганда, природоохоронні акції тощо. Діяльність тих природоохоронних організацій, які переважно складаються з науковців і професійних екологів, спрямована на збереження біорізноманіття, створення природоохоронних територій, підготовку громадських еколого-експертних оцінок, здійснення громадського екологічного моніторингу. Численні природоохоронні організації займаються екологічною журналістикою самі або взаємодіють зі ЗМІ. Значна кількість природоохоронних організацій спрямовує свою діяльність на вирішення проблем збалансованого розвитку і раціонального природокористування, розвиток екологічного права, медичної екології, енергозбереження. Ряд природоохоронних організацій займається видавничою діяльністю. На нашу думку, поки що недостатньо, природоохоронних організацій правового спрямування; з екологізації виробництва, переробки вторинної сировини і відходів; екофілософії та впровадження морально-етичних засад збалансованого розвитку [5, 293].

Основна мета діяльності Міжнародних

громадських екологічних організацій – добитись прийняття рішень у розв'язанні глобальних екологічних проблем, в тому числі шляхом привернення до них уваги громадськості і влади. Міжнародний характер організацій дозволяє впливати на виробників та продавців і вимагати від них дотримання екологічних норм і стандартів у всьому світі.

Серед самих основних міжнародних громадських екологічних організацій є: ЮНСЕД (Конференція ООН з навколишнього середовища розвитку, (КОСР) – United Nations Conference on Environment and Development (UNCED); ПРООН (Програма ООН з розвитку) – United Nations Development Programme (UNDP); КУР (Комісія ООН зі сталого розвитку) – United Nations Commission on Sustainable Development (CSD); ВООЗ (Всесвітня організація ООН з питань охорони здоров'я World) – Health Organization (WHO); МСОП (Міжнародна телекомунікаційна спілка охорони навколишнього середовища) – Світовий союз охорони природи – International Union for Nature Conservation (IUCN) – The World Conservation Union.

Найважливішим щодо розвитку природоохоронного руху є взаємодія між різними міжнародними організаціями, що займаються охороною, моніторингом і дослідженням навколишнього середовища.

Найвідомішими також є: Світовий центр моніторингу охорони навколишнього середовища – World Conservation Monitoring Centre (WCMC); Глобальна інформаційна база даних про земельні ресурси (ГРІД-ЮНЕП) – Global Resource Information Database (CRID-UNEP); Європейська мережа для інформації та спостереження за навколишнім середовищем – European Environment Information and Observation Network; Інформаційна система за законодавством у сфері охорони довкілля – Environmental Law Information System (ELIS); Міжнародна інформаційна система з навколишнього середовища (ІНФОТЕРРА); Європейська науково-дослідна організація з навколишнього середовища – European Environmental Research Organization (EERO); Міжнародна академія довкілля – International Academy of the Environment; Міжнародне суспільство екологічної економіки – International Society for Ecological Economics (ISEE); Міжнародний Інститут з навколишнього середовища розвитку – International Institute for Environment and Development (IIED); Європейська рада з природоохоронного права – European Council on Environmental Law (CEDE).

Вищезазначені організації, як і інші

природоохоронні організації, стежать за усіма змінами у навколишньому середовищі на допомогу системі моніторингу і спостереження, займаються збиранням даних щодо забруднення і охорони природи. Вони стали найактуальнішими саме сьогодні, коли з допомогою Інтернету кожна людина чи організація може мати будь-яку інформацію. Значно спростилося і посилилася взаємодія між різними природоохоронними організаціями, з'явилася можливість координації дій щодо захисту довкілля. У різних наукових і навчальних установах з'явилася можливість обмінюватися досвідом та організувати спільну роботу з різних питань, що стосуються охорони навколишнього природного середовища [5].

Проблемами стану довкілля стурбовані як уряди різних країн, так і пересічні громадяни. Ця стурбованість виявляється у створенні неурядових природоохоронних організацій: АКОПС (Консультативний комітет із морів) – Advisory Committee on Protection of the Sea (ACOPS); ВВФ (Світовий фонд дикої природи) – World Wide Fund for Nature (WWF); Європейське бюро з навколишнього середовища – European Environmental Bureau (EEB); Міжнародна організація “Зелений хрест” (МЗХ) – Green Cross International; Трест з охорони Землі – Earthtrust; Центр для нашого загального майбутнього – Centre for Our Common Future; ГЕФ (Глобальний екологічний фонд) – Глобальний фонд довкілля – Global Environment Facility (GEF); ЄБРР (Європейський банк реконструкції й розвитку) – European Bank for Reconstruction and Development (EBRD); МВФ (Міжнародний фонд) – International Monetary Fund (IMF).

Оскільки, світовий екологічний рух бере свій початок на початку 1950-х років, то в Україні перша громадська екологічна організація була зареєстрована в 1987 р. Найбільш активне утворення громадських екологічних організацій відбулося у 1988 – 1991 рр. [6].

Екологічний рух в Україні – це сукупна діяльність громадян і громадських організацій, що спрямована на захист і реанімацію природи і здійснюється в місцевому і планетарних масштабах задля гармонізації відносин людини та довкілля.

Екологічний рух в Україні пройшов 3 основних етапи становлення:

1) 1960-ті – 1-ша половина 1980-х рр. (пасивна фаза): упродовж цього періоду реальну природоохоронну діяльність вели лише окремі місцеві групи активістів (боротьба з браконьєрством, організація екологічних експедицій, акцій природоохоронців тощо). В

середині 1970-х рр. утворилися природоохоронні краєзнавчі організації, зокрема у Вінниці, Тернополі та інших містах, однак усі вони були проурядовими, їхня діяльність – контрольована (наприклад, через Товариство охорони природи СРСР), а чисельність реальних активістів екологічного руху була невеликою;

2) 1986 – 1991 рр. (активна фаза). Після Чорнобильської катастрофи 1986 року відбувся підйом екологічного руху в Україні. Цьому сприяло поширення правдивої інформації про критичний стан довкілля в країні, яке стало можливим в умовах перебудови СРСР. 1987 – 1990 рр. створюються різноманітні масові екологічні організації, у переважній більшості – неурядові (об'єднання, клуби, кооперативи, фонди та ін.). Значно посилюється політизація екологічного руху, проводяться мітинги і демонстрації, на яких екологічні гасла доповнюються політичними, поширюється практика блокування робіт на екологічно шкідливих об'єктах. Першою національною неурядовою екологічною організацією став “Зелений світ”, зареєстрований 1987 р. завдяки активній підтримці О. Гончара, Ю. Щербака, С. Плачинди та ін. (зокрема, під впливом акцій “Зеленого світу” припинено будівництво Чигиринської та Кримської АЕС);

3) на початку 1990-х рр. екологічний рух набуває нових форм. Після здобуття Україною державної незалежності у перших законодавчих актах Верховної Ради України (наприклад, у Законі України “Про охорону навколишнього природного середовища”, 1991 р.) було проголошено нову стратегію природокористування та здійснення контролю над забезпеченням екологічного суверенітету. У цей час Україна гостро відчувала екологічні проблеми: наслідки аварії на ЧАЕС; погіршення якості питної води; критичне забруднення Донецько-Придніпровського промислового регіону. Зусиллями активістів екологічний рух в Україні набув спрямованості на вдосконалення правового регулювання питань охорони природи та запровадження мораторію на спорудження нових АЕС на території держави [5, 303].

У 1990-х рр. зросла роль громадських організацій у справі охорони природи. Зелені рухи відіграли чи не визначальну роль у зосередженні уваги суспільства на найбільш актуальних проблемах екології, впливаючи на формування природоохоронної політики держави, підприємств, проводячи конкретні цільові акції зі збереження та захисту довкілля. Рух зелених в Україні був не лише суто екологічним, до того ж він був вагомим складовою бурхливого суспільно-політичного життя кінця 1980 – початку 1990-х рр., а

природоохоронні акції сприймалися як важливі суспільно значущі пріоритети.

Основою громадського екологічного руху в Україні є всеукраїнські громадські організації, місцеві екологічні групи, благодійні фонди, наукові товариства, тематичні об'єднання, асоціації, мережі, робочі групи, створені для розв'язання національних і місцевих екологічних проблем. Усього налічується близько 500 громадських екологічних організацій, з них 28 всеукраїнського рівня, зареєстровані Мін'юстом України. Найбільші організації: Українське товариство охорони природи, Всеукраїнська екологічна ліга, Українська екологічна асоціація "Зелений світ", Всеукраїнська дитяча спілка "Екологічна варта", Національний екологічний центр України, Всеукраїнська громадська екологічна організація "Мама-86", Українське географічне товариство, Українське ботанічне товариство. Громадські екологічні організації є в усіх регіонах України [4, 270].

Ми можемо зробити висновок, що така кількість екологічних організацій ще раз підтверджує негативний стан довкілля в Україні, незнання громадянами екологічних законів та правил поведінки, недовіру громадськості до органів державної влади щодо забезпечення захисту екологічних прав громадян, сприяння природоохоронній справі.

Головним завданням громадських природоохоронних організацій є здійснення громадського контролю за додержанням природоохоронного законодавства, практична природоохоронна робота з розв'язання екологічних проблем, поширення екологічної інформації, здійснення освітньої та виховної роботи з метою формування екологічної свідомості населення, участь у формуванні й реалізації державної та регіональної політики [2, 167].

Громадські природоохоронні організації та їх екологічна діяльність володіють визнаним досвідом, спеціальними знаннями й потенціалом у тих галузях, що мають особливе значення для впровадження та огляду екологічно безпечного й соціально орієнтованого збалансованого розвитку.

Для підвищення ролі громадських природоохоронних організацій необхідно:

- надавати громадським природоохоронним організаціям належний доступ до інформації про реальний стан природного середовища;
- забезпечити ефективність дії програм і заходів, що здійснюються громадськими природоохоронними організаціями та їхньої ролі в охороні навколишнього середовища;
- розробити доступні й ефективні засоби забезпечення реальної участі громадських природоохоронних організацій у процесах

спостереження та оцінювання стану природного середовища;

- налагодити тісну взаємодію природоохоронних громадських організацій з громадськістю та інспекторами з охорони довкілля;

- розробити ефективний механізм співпраці між органами державної влади й природоохоронними громадськими організаціями.

Висновки. Отже, людство усвідомило навісну небезпеку життю і стало здійснювати активні заходи щодо запобігання подальшому забрудненню довкілля. Для цієї мети й були створені різні природоохоронні організації, різні міжурядові і неурядові організації, системи моніторингу і спостереження за станом довкілля, різні наукові і навчальні заклади, що займаються вивченням даної проблеми.

Література

1. Шевчук В.Я. Екологічне управління: підручник / В.Я. Шевчук, Ю.М. Саталкін, Г.О. Білявський та ін. // - Київ: Либідь, 2004. - 432 с.
2. Запольський А. Основи екології: підручник для студентів техніко-технологічних спеціальностей вищих навчальних закладів / Анатолій Запольський, Анатолій Салюк; ред. К. Ситник. - К.: Вища школа, 2003. - 357 с.
3. Про об'єднання громадян: Закон України від 16.06.1992 р. № 2460/92-ВР [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 34. - Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
4. Роз'яснення "Характеристика громадських формувань як інститутів громадянського суспільства" Міністерства юстиції України від 24.01.2011 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=n0016323-11>.
5. Совгіра С.В. Технологія та організація природоохоронних робіт / Совгіра С.В., Гончаренко Г.С., Люленко С.О. // - К.: Науковий світ, 2011. - 319 с.
6. Хилько М.І. Екологічна політика: [монографія] / М.І. Хилько. - К.: Абрис, 1999. - 363 с.

References

1. Shevchuk V.Ya., Satalkin Yu.M., Biliavskiy H.O. (2004). *Ekologichne upravlinnia: pidruchnyk [Environmental Management: textbook]*. Kyiv: Lybid, 432 p. [in Ukrainian].
2. Zapolskyi A., Saliuk A. (2003). *Osnovy ekolohii: pidruchnyk dlia studentiv tekhniko-tekhnolohichnykh spetsialnostei vyshchyykh navchalnykh zakladiv [Fundamentals of ecology: textbook for students of technical and technological specialties of higher educational institution]*. red. K. Sytnyk., Kyiv: Vyshcha shkola, 357p. [in Ukrainian].
3. Pro obiednannia hromadian: Zakon Ukrainy vid 16.06.1992 r. № 2460/92-VR [Product innovative policy]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. №34*. Retrieved from: <http://www.zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].

МЕТОДИКО-ВИКОНАВСЬКА СПЕЦИФІКА ФАНТАЗІЙ ДЛЯ БАНДУРИ У ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ

4. Roziasnennia "Kharakterystyka hromadskykh formuvan yak instytutiv hromadianskoho suspilstva" Ministerstva yustytisii Ukrainy vid 24.01.2011 r. [Product innovative policy]. – Retrieved from: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=n0016323-11> [in Ukrainian].

5. Sovhira S.V., Honcharenko H.Ye., Liulenko S.O.

(2011). *Tekhnolohiia ta orhanizatsiia pryrodookhoronnykh robit* [Technology and environmental organization works]. Kyiv: Naukovyi svit, 319 p. [in Ukrainian].

6. Khylyko M.I. (1999). *Ekolohichna polityka* [Environmental policy: monograph]. Kyiv: Abrys, 363 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 07.02.2017

УДК 78.481

Олена Ніколенко, кандидат мистецтвознавства,
старший викладач кафедри народних інструментів
Львівської національної музичної академії імені М.В. Лисенка

МЕТОДИКО-ВИКОНАВСЬКА СПЕЦИФІКА ФАНТАЗІЙ ДЛЯ БАНДУРИ У ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ

У статті розглядається зв'язок академічного європейського жанру Фантазії з особливостями бандурного виконавства, зокрема, принципом імпровізаційності, на прикладі найбільш характерних зразків у творчості українських композиторів для бандури. Проведено музично-теоретичний та методико-виконавський аналіз фантазій: Г. Китастий "Гомін степів", Г. Менкуш "Весняна фантазія", О. Герасименко "Купало".

Ключові слова: жанр Фантазії, бандурне виконавство, принцип імпровізаційності, Г. Китастий, Г. Менкуш, О. Герасименко.

Літ. 7.

Елена Ніколенко, кандидат искусствоведения,
старший преподаватель кафедры народных инструментов
Львовской национальной музыкальной академии имени Н.В. Лысенко

МЕТОДИКО-ИСПОЛНИТЕЛЬСКАЯ СПЕЦИФИКА ФАНТАЗИЙ ДЛЯ БАНДУРЫ В ТВОРЧЕСТВЕ УКРАИНСКИХ КОМПОЗИТОРОВ

В статье рассматривается связь академического европейского жанра Фантазии с особенностями бандурного исполнительства, в частности, принципом импровизационности на примере наиболее характерных произведений в творчестве украинских композиторов для бандуры. Проведено музыкально-теоретический и методико-исполнительский анализ фантазий Г. Китастый "Гомон степей", Г. Менкуш "Весенняя фантазия", О. Герасименко "Купало".

Ключевые слова: жанр Фантазии, бандурное исполнение, принцип импровизационности, Г. Китастый, Г. Менкуш, О. Герасименко.

Olena Nikolenko, Ph.D.(Art Studies), Senior Lecturer of the Folk Instruments Department
Lviv Mukola Lysenko National Music Academy

THE METHODOLOGY-PERFORMING SPECIFICITY OF FANTASIES FOR PLAY THE BANDURA IN WORK OF UKRAINIAN COMPOSERS

The article deals with the relationship between the European academic fantasy genre and the peculiarities of play the bandura, in particular, the principle of improvisational performance, using as an example the most typical example pieces for bandura from the work of Ukrainian composers. A musical-and-theoretical and methodical-and-performing analysis of fantasies "Noise of the steppes" by H. Kytastyi, "the Spring Fantasy" by H. Menkush and "Kupalo" by O. Herasyenko is performed.

Keywords: the fantasy genre, playing bandura, a principle of improvisational performance, H. Kytastyi, H. Menkush, O. Herasyenko.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Питання бандурної творчості охоплює різні аспекти, які досить широко висвітлені в музикознавчій

літературі. Це, передовсім, праці науковців, присвячені видатним бандуристам (Л. Кияновська, В. Дутчак, О. Герасименко, Т. Лазуркевич, Н. Супрун та ін.), дослідження про бандуру як